

Mire jó a kulturális stratégia?

Kevés hazai városnak (vagy megyének) van önálló kulturális stratégiája, egy ilyen kivétel Székelyudvarhely, ahol a közmeghallgatásnál tart a márciusban bemutatott stratégia. Intézményi sajátosságok miatt Biharban egy hasonló stratégia elkészítése inkább megyei szintű feladat. A közös pont a székelyföldi város és a határ menti megye esetében az, hogy a legfontosabb kulturális intézmények önkormányzati hatáskörbe tartoznak, előbbinél helyi, utóbbinál megyei szinten. Mindenesetre az udvarhelyi példa érdekes kiindulópontot jelenthet a bihariak számára is.

Március 1-én mutatták be a Székelyudvarhely Megyei Jogú Város által megrendelt, *Székelyudvarhely, a város, ahol a kultúrának értéke van 2018–2024* című kulturális stratégiát. A 132 oldalas dokumentumot az önkormányzat honlapján (udvarhely.ro) bárki elolvashatja. Alább, a tanulmány szerzőinek beleegyezésével, idézünk is a Threadelf Kft. által készített dokumentumból.

Alapos elemzés, több találkozó előzte meg a stratégia elkészítését, ez az egyeztetésekről szóló részekből is kiderült. A tanulmány készítői, Veres Nagy Tímea felelős szerkesztő és a munkatársak, Knop Ildikó és Pál Emőke Melinda nemcsak az önkormányzat hatáskörébe tartozó kulturális intézményekben készítették felmérést, hanem megvizsgálták a műemlékek helyzetét is.

A székelyudvarhelyi önkormányzat kezelésébe tartozik a Haáz Rezső Múzeum és annak részlegei, a Képtár, a Borvíz-múzeum, a Jézus Szíve-kápolna, a Tudományos Könyvtár és a Tompa László Emlékszoba, a Székelyudvarhelyi Városi Könyvtár, továbbá a Művelődési Ház és ennek részlege, a Székelyföldi Filharmónia, valamint a Tomcsa Sándor Színház és az Udvarhely Néptáncműhely. A városban ezek mellett negyven műemléket és 23 közoktatási intézményt tartanak számon.

A stratégia III. fejezete a SWOT-elemzéssel kezdődik. A tanulmány készítői az erősségek és a lehetőségek között említik például, hogy „Erős és dinamikus gazdasági élet jellemzi a várost; Számos művészeti ág képviseltetve van a kulturális palettán; A város hosszú távú fejlesztési terveiben kiemelkedő szerepet kap a kultúra; A kulturális intézmények egy része megfelelő körülmények között működik; A régió egyetlen hivatásos filharmóniája Székelyudvarhelyen működik; Egyre több pályázati forrás támogatja az innovatív, partnerségre alapuló kulturális fejlesztéseket; A két felsőoktatási intézmény megléte a városban sok új, potenciális kultúrafogyasztót hoz Székelyudvarhelyre”.

A gyengeségek és veszélyek között szerepel „Politikai játszmáktól sújtott működésmód jellemezte a várost évtizedeken keresztül; Alacsony az együttműködés szintje a kulturális és az oktatási intézmények között; A kulturális civil szféra magára van hagyva; Alacsony a kortárs kultúra megjelenésének az aránya a városi ajánlatban; Túlzott politikai figyelem övezi a székelyudvarhelyi történéseket; A város távol esik a főbb európai útvonalaktól.”

50

A tanulmány stratégiai célkitűzéseket is megfogalmaz, ezek:

„SC1: A kulturális politika beemelése a központi közpolitikák közé, hogy ezáltal elfogadottá és normává váljon az a meggyőződés, hogy a kulturális fejlesztés elengedhetetlen feltétele a társadalom fejlesztésének, és hogy a haszna hosszú távon megtérül a közösség életében.

SC2: A kulturális jól-lét fogalmának meghonosítása a város és vonzáskörzetének életében annak érdekében, hogy hosszú távon a kultúra gazdasági megtérülése is megvalósuljon.

Szabó József megyemenedzser

Fotó: Kocsis B. János

SC3: A kultúrához mint alapvető emberi joghoz való hozzáférés növelése, annak érdekében, hogy megszűnjenek a társadalmi törésvonalak és csökkenjenek a társadalmi különbségek, amely a kiegyensúlyozott fejlődés egyik alapfeltétele.”

A készítők a hét év távlatában több prioritási tengelyt is meghatároztak, melyek mentén fejlődés várható. Ezek között az első a kulturális infrastruktúra fejlesztése, például a Művelődési Ház helyzetének és funkciójának tisztázása és új kulturális terek kialakítása. A második tengely az összehangolt kultúrfejlesztési politikák megvalósítása, ezen belül a Közönségszolgálati, szervező- és programiroda fejlesztése, a kulturális pályázatok rendszerének módosítása vagy a részvételi költségvetés alkalmazása a kulturális fejlesztésben. A harmadik prioritási tengely a kultúra mint gazdasági húzóerő, ezen belül a partnerségen alapuló fejlesztések megvalósulása, a gazdaság és a kultúra kölcsönhatásának kiaknázása és Székelyudvarhely szerepének hangsúlyozása a regionális identitástudat erősítésében. A negyedik tengely a kultúrafogyasztási szokások alakítása, például a hagyományos értékek ápolásával, a kulturális nevelés meghonosításával és a kulturális ajánlat változatossá tételével.

Hasonlóságok és különbségek

Bihar megyében részben hasonló a helyzet, hiszen a legfontosabb kulturális intézmények fenntartója a

51

Bihar Megyei Tanács, bár székhelyük Nagyváradon van. Az egykor szebb időket látott Városi Művelődési Ház gyakorlatilag megszűnt önálló intézményként működni; a valamikor a legendás Ady Endre irodalmi körnek vagy a Kortárs Színpad '71-nek is otthont adó Szakszervezetek Művelődési Házában ugyan helyet nyújtanak különféle programokat – előadások, koncertek, kiállítások stb. –, ám a felhozatal meglehetősen vegyes, a legfontosabb szervező erő, hogy kinek, mennyiért, melyik termet lehet kiadni. Fontos kulturális központ lehetne a nagyvárad vár, amelyben a vármúzeum is megnyílt, rendeznek is kiállításokat szép számmal a különböző részlegeken, de nem érzékelhető átgondolt koncepció, és a nyári színház kihasználtsága sem túl nagy. Eltérés Székelyudvarhelyhez képest, hogy Bihar határ menti megye, így élhet és él is a határon átívelő pályázatok lehetőségével.

A bihari stratégiából a kultúra kimaradt

Mivel a megyei önkormányzathoz tartozik a Szigligeti Színház, a Regina Maria Színház, a Nagyvárad Állami Filharmonia, a Körösvidéki Múzeum, a Várad és a Familia folyóiratok, Szabó József megyemenedzserrel egyebek mellett arról beszélgetünk, hogy mivel az összes kulturális intézmény a megyei tanács fennhatósága alá tartozik, van-e egyfajta egységes, közös stratégia ezek működtetésére.

Bihar megye ilyen szempontból különleges helynek számít, ez az a régió, ahol a helyi önkormányzat, esetünkben Nagyvárad kulturális téren nem szerepel mint intézményfenntartó entitás. Ez azért fontos, mert a Bihar megyei önkormányzat amellett, amire a törvény kötelezi – például a gyermekvédelem, speciális iskolai hálózat fenntartása; a busztársaságok koordinációja; közel ezer kilométer megyei úthálózat; és számos egyéb feladat – fenntartja azokat az intézményeket is, amelyek a kulturális kínálatot összesítik, mondta Szabó József.

„Nagyon fontos, hogy Nagyvárad önkormányzatával évről évre nekiugrunk, és az eseménynaptárban szereplő fontosabb programokat igyekszünk úgy felosztani közösen, hogy azok turisztikailag is vonzó programot nyújtsanak, viszont

ezeknek az intézményeknek a napi működését egyértelműen a megyei önkormányzat állja. Nagyvárad önkormányzata csak meghív minket bizonyos várad eseményekre, és ezekben társszervezőként vagyunk jelen valamely kulturális intézményünkkel. A munkamegosztás nem egységes, sőt, azt is mondhatnám, ez a teher egyértelműen ránk hárul. Fontos lenne a jövőben ezt is intézményesíteni, de jelenleg, úgy látom, Nagyvárad önkormányzata ebben nem szándékszik nagyobb szerepet vállalni. Ami nem jó, mert más városokban, más régiókban van egyfajta munkamegosztás a fő intézmények között” – fogalmaz a megyemenedzser.

Kíváncsiak voltunk arra is, van-e egyfajta összehangolás, közös stratégia a kulturális intézmények fejlesztésére, vagy ki-ki intézményenként, menedzserenként gondolkodik-e.

„Mindegyik intézménynek külön menedzsmentje van. Igazgató, menedzser koordinálja mindegyiknek a tevékenységét, és a hivatalos kulturális stratégiai programja ezeknek az intézményeknek nem más, mint a menedzsernek a hivatalos pályázata, aminek köszönhetően ő megnyerte ezt a feladatkört. Minden, ami abban a pályázatban szerepel, mint terv, azt mi hivatalos tervként fogadtuk el, ilyen értelemben egy személyben van koordináció. Ez természetesen változhat menet közben, mert mindig adódnak újabb és újabb programok, de összességében olyan menedzsereink vannak, akiknek egyrészt

van rálátásuk a szakterületre, amelyet irányítanak, még ha nem is mindannyian művészek a szó szoros értelmében, hanem inkább menedzserként tevékenykednek, de kétségtelen, hogy van affinitásuk ehhez a tevékenységhez, és az eddigi eredményeik őket igazolják.”

Beszélgésünk az eredeti témára terelődött, s hamar kiderül, hogy a megyének nincs egységes kulturális stratégiája. „Ami Bihar megye stratégiáját illeti, mi a legutóbbi önkormányzati választás után átvettünk egy megyei tanácsi fejlesztési tervet, ami még az előző elnöki mandátumban született. Ez nagyon sok pénzbe került és nagyon sok kritika is érte ezt a dokumentumot, mert összességében csak az infrastruktúrális fejlesztésekre fókuszál, sokkal kevésbé szerepelnek benne azok a finom elemek, amelyek egy megyei önkormányzat esetében és egy helyi önkormányzat esetében is meg kell legyenek. Gyakorlatilag a kultúra fejezet tel-

jes mértékben hiányzik. Nem tudjuk, szándékosan maradt-e ki, miközben ezek a kulturális intézmények hosszú évek óta működnek, és a megyei önkormányzat gondoskodik a szükséges költségvetésükről. Szerintem egyszerű mulasztásnak tudható ez be, mindenképpen helyre fogjuk hozni a közeljövőben, de ezt nem lehet egyik napról a másikra megírni, ehhez be kell indítani egy folyamatot. Az érintett kulturális intézményekkel, közszereplőkkel, civil szervezetekkel komoly vitát kell folytatni arról, hogyan képzeljük el Bihar megye kulturális stratégiáját, mik azok az elemek, amelyekre nagyobb

hangsúlyt fektessünk, mik azok a kisebb elemek, amelyek intézményi háttér nélkül, akár pályázatokból is képesek működni. Szeretnénk egy olyan egységet alkotni, amibe bele tudjuk vonni a helyi stratégiai elemeket is, kisebb városok, községek esetében. Ott, ahol kultúrotthon működik, többnyire kulturális élet is van. Persze vannak negatív kivételek is, de a jó példákat szeretnénk előtérbe helyezni. Azt gondoljuk, ha van olyan város, olyan önkormányzat, amelynek van saját kulturális stratégiája, akkor nekünk arra alapozva kell Bihar megye kulturális stratégiáját továbbvinnünk. Fontos például ezen belül a kétnyelvűség, nem akarjuk a megye kulturális sokszínűségét elrejteni. Azt gondolom, ami érték a kultúrában, arra vigyáznunk kell, arra áldoznunk kell, úgyhogy egészen biztos vagyok benne, még a mandátum vége előtt lesz egy módosított megyei stratégiánk, amelyben a kultúra külön fejezetet érdemel” – fogalmaz Szabó József.

Határon átívelő projektekkel is fejlesztenek

Bár külön stratégia nincs, határon átívelő nagyszabású projekteknek részese a megyei önkormányzat. Mint megtudtuk, ezek miatt is fontos lett volna, hogy egy kulturális fejezetet találjanak a megye fejlesztési stratégiájában, akkor ugyanis nagyobb pontszáma lehetne ennek a bizonyos két projektnek. Mindkét esetben Debrecen városa és az ottani Csokonai Színház a fő kezdeményező, Bihar megye a partner. Igyekeztek olyan infrastrukturális igényeket és fejlesztési gondokat is megoldani, amelyeknek köszönhetően Nagyvárad és Bihar megye többletkínálatot nyújthat majd kulturális téren is. Debrecenben a régi Latinovits színházként ismert épületet szeretnék felújítani, egy részét színháznak, egy részét kulturális központnak használnák, ehhez a Szigligeti Színházzal szállt be partnerként Bihar megye. Nagyváradon forgószínpadot építenek, és felújítják a színpadtechnikát közel 970 ezer euró értékben, illetve mindkét színház két kisebb buszt is kap, ezekkel könnyebben és költséghatékonyabban járhatnak kiszállásokra. A másik projektbe a Körösvidéki Múzeum két felső emeletének teljes bebútorozása és felszerelése került be, ez közel 2,7 millió euró értékű. „Optimisták vagyunk, úgy látjuk, 2020-ra a teljes múzeum működik majd, buszoknak fenntartott

parkolóövezettel, mindennel, amire egy ilyen kaliberű múzeumnak szüksége lehet. A márciusban megnyitott és június 10-ig látható Leonardo da Vinci kiállítás is igazolja azt, hogy lehet nagyban gondolkodni, az emberek érdeklődnek, hiszen Bukarest után Romániában másodikként Nagyváradon látható ez a rendkívüli anyag” – mondta Szabó József.

A Várad folyóiraton keresztül is van elem a debrecenieikkel közös pályázatban, a régi velencei katolikus kultúrotthon teljes felújítása és kulturális központtá való átalakítása a feladat; erre a célra körülbelül 600 ezer euróra pályáztak. Fontos lenne még a filharmónia épületének felújítása, de ott még tart az egykor a Katolikus Körnek otthont adó épülettel kapcsolatos jogi procedúra.

Kifizetődő-e a kultúra?

Önmagukban az említett kulturális intézmények a töredékét tudják viszhhozni jegyekből, bérletekből a megyei finanszírozásból fedezett költségeknek. A pályázatírásnál oda kell figyelni arra, létezik egy olyan terminológia, hogy állami segítség, ezt románul ajutor de statnak nevezik, angolul stat-aidnek. Ennek az a lényege, hogy uniós vagy állami közpénzekből nem lehet felújítani olyan típusú intézményeket, struktúrákat, amelyek befolyásolják a piacot, hogy ne legyen olyan beruházás, ami egy magánforrásokból működő konkurensnek rontja a piaci helyzetét. „Ez a múzeum és a színház esetében

vitatható, viszont itt bizonyítanunk kellett és számokat is fel kellett tudjunk mutatni, hogy körülbelül mekkora összeg folyik be évente jegy- és bérleteladásokból, és az nem lépi-e túl az ezen kulturális intézmények évi működési költségének a húsz százalékát. Határozottan ki tudom jelenteni, hogy nem.” Ha tehát szigorúan gazdasági szempöngből nézzük, a kultúra többbe kerül, mint amennyit hoz, azonban azt tekintik feladatuknak, hogy olyan kulturális kínálatot nyújtsanak, amire a közönség is nyitott. Természetesen a termék bérbeadásából is származik bevétel, és örülnek annak, hogy minden programszervező csoport nyitott a megyei tanács irányában. Jó lenne, ha mások is beszállnának az intézmények fenntartásába, „viszont nincsenek illúzióim, általában ez nem az a történetet, ahol sorba szoktak állni” – mondta Szabó József. Kérdésünkre azt is elmondta: folytatni kívánják a civil szervezetek támogatását is. Soha nem támogatnak egy programot kizárólagosan, a cél, hogy a szervezők más forrásokat is felkutassanak, ám azokat a projekteket, amelyekre van igény, támogatják a jövőben is, függetlenül attól, hogy a váradi önkormányzat hogyan viszonyul ezekhez. Vannak nem nemzetiségi alapon szerveződő, tematikus civil szervezetek is, de vannak, amelyek a magyar vagy a román kultúrával foglalkoznak, s fontos lenne, hogy a tömegrendezvények mellett több olyan kisebb hely jöjjön létre, ahol kisebb csoportok is jól érzik magukat. Szabó József – aki egyébként nyolc évig volt nagyváradi önkormányzati képviselő – elmondta, némi keserűséggel látja azt, hogy a felújított várban nem adtak teret egy központnak a helyi képzőművészek számára, pedig az eredeti tervekben ez állt. Sepsiszentgyörgyön évek óta működik

ilyen program sikerrel, és ily módon is lehet támogatni a helyben élő képzőművészeket, akik a település hírét öregbítik a világban. „Sajnos ez is egy stratégiai döntés, szerintem negatív értelemben vett döntés; a magyar kulturális életet ez nagyon befolyásolta, de a román kulturális életet is.”

A megyemenedzser azt is felidézte, hogy tavaly nyáron a színházban aláírtak egy együttműködési protokollumot Debrecen városával, valamint az annak alárendelt kulturális intézményekkel, ily módon is támogatják Debrecen abban, hogy a 2023-as kulturális fővárosi pályázatot a magyarországi városok versenyében megnyerje. „Mi kiállunk Debrecen mellett, azért is, mert Nagyváradal testvértelepülés, Hajdú-Bihar pedig testvérmegye Biharral; földrajzilag, történelmileg, kulturálisan és más területeken is szorosan kötődünk egymáshoz. Jó a kapcsolat, és ennek szerintem a jövőben is meg kell maradnia” – zárta a beszélgetést Szabó József.

FRIED NOÉMI LUJZA